

קראתי בעניין רב את מאמרו של תום מהגר, אשר הוכתר בכותרת הצעקנית וחוטאת לתוכן "המחאה הלבנה של גולדרייך" (14.4.21). עניין הכותרות ב"הארץ" הוא נושא הראוי לדיון נפרד, ואני מתכוון להתרכז כאן בתוכן מאמרו של תום. בפרט, אני מסכים עם טענותיו העיקריות שכוללות את הקביעה העובדתית אשר מתייחסת לדמוגרפיה של מקבלי הפרס וחברי האקדמיה, את ההשערה שעובדות אלו מזינות ניכור של אוכלוסיות תת-מיוצגות מן האקדמיה, ושמקור תת-הייצוג הוא בנחשול ובהסללה של הילדים והנוער של אותן אוכלוסיות.

נקודת המוצא שלי היא טענתו של תום מהגר האומרת כי "הנתונים מלמדים כי רוב בתי הספר המקצועיים, אשר אינם מאפשרים לבוגריהם להשיג תעודת בגרות נאותה על מנת להשתלב באקדמיה, נמצאים ביישובים המדורגים באשכולות סוציו-אקונומיים 1-5. כך, בשילוב עם פרקטיקות אחרות של הקצאת משאבים לא שוויונית, מדינת ישראל משעתקת מזה מספר דורות היררכיות מעמדיות ואתניות." אני מסכים עם טענה זו, והייתי מוסיף לצדה את חוסר המשאבים הכלכליים של ההורים, משאבים אשר נחוצים על מנת להצליח בלימודים במערכת השכלה שהינה מופרטת למעשה. כדי לסבר את האוזן, אצטט את פרופ' יוסי דהאן שאמר לי בשיחה פרטית "ילדים של שכבות מבוססות הולכים בקיץ לקייטנות, ואילו האחרים מסתובבים ברחוב." כמובן שיש להוסיף לכך חוגי העשרה ושיעורים פרטיים, וכל זאת לפני שדברנו על בית הספר עצמו והמשאבים העומדים לרשותו.

לדעתי, הניחשול וההסללה (מושגים שטבע הסוציולוג הישראלי שלמה סבירסקי) הם המקור לתת-הייצוג של אותן אוכלוסיות באקדמיה ובכל שאר המקצועות הנהנים מסטטוס חברתי גבוה ומשכר מכבד. במילים אחרות, בהינתן מצב העניינים הנ"ל, היה קורה נס אילו אותן שכבות מנוחשות היו מיוצגות באקדמיה באופן המשקף את גודלן. אומר במפורש כי **עיקר** הבעיה היא במה שקורה לפני שמגיעים ללימודים גבוהים, ולא בתהליכי הקבלה שמופעלים בעת הקבלה ללימודים גבוהים, קל וחומר בשלבים מתקדמים עוד יותר כגון קבלת משרה אקדמית (או זכיה בפרס זה או אחר). תהליכי הקבלה משקפים פער שנבנה החל מהגן ועד בית ספר התיכון, ולא יוצרים פער כשלעצמם. זה הכלל, וכמובן שניתן להצביע על יוצאים מן הכלל: ז"א על אפליה עדתית בעת הקבלה, אלא שאני חושב שאלו בעיקר תופעות של העבר (למצער בתחומים המוכרים לי). הפער כיום מקורו **בעיקר** במה שקורה לפני הגעה למערכת ההשכלה הגבוהה. למען הדיוק, אציין גם שבהרבה מקרים נוצר פער גם במהלך הלימודים עצמם כפועל יוצא מפער במשאבי הקיום העומדים לרשות הסטודרנט.ית, משאבים אשר מקורם במשפחתו.ה.

כמובן שסביר לחלוטין להניח שתת-הייצוג של אוכלוסיות מסוימות, וניתן לקרוא לילד בשמו ולומר שאלו בעיקרן אוכלוסיות ממוצא מזרחי, מוביל לניכור של אוכלוסיות אלו מן האקדמיה. אני רואה בניכור הזה אסון, לא משום שהוא מחליש את העמדה הפוליטית של האקדמיה (שזו אכן בעיה בפני עצמה) ולא משום שהוא מחליש את המאבק הציבורי על חופש הדעה, אלא משום שהוא תורם לחסימת האופק של הילדים של אוכלוסיות אלו. כאמור, הגורם העיקרי אשר חוסם את האופק האקדמי שלהם הוא מטריאלי, אבל אין לזלזל בתרומה של הגורם התודעתי.

האקדמיה במהותה – כאידאל – היא של החברה כולה ומשרתת את החברה כולה. האקדמיה הישראלית הממשית, ככל שהיא מוכרת לי, מנסה להתקרב לאידאל זה, וזאת בתנאים קשים של מאבק בכוחות נאו-ליברלים אשר מנסים לצמצם את האקדמיה למוסד להכשרה מקצועית ופיתוח טכנולוגי בשירות הממשלה והמשק (קרי: השולטים במשק). כישלונותיה של האקדמיה הישראלית נובעים בעיקר מתהליך הניחשול וההסללה הנזכר לעיל, אשר מקודם ע"י ממשלות ישראל לדורותיהן, שהן בעיקרן ממשלות ימין אשר מפצות על המדיניות האנטי-חברתית שלהן על ידי הפצה של סם לאומני. המאבק בימין הוא לפיכך המשימה העיקרית שעל הפרק.